

УДК 338.24:330.87

*Проф. О.В. Манойленко, д-р екон. наук –
Харківський НТУ "Харківський політехнічний інститут"***ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ
ПОЛІТИКИ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ**

Досліджено основні фактори, що впливають на формування комплексів фінансових важелів держаного регулювання у будівельній галузі, здійснено їх структурування, визначено особливості їх застосування за різних умов функціонування національної економіки.

Вступ. Дослідження перебігу кризових явищ та їх наслідків не тільки в економіці України, а й в усьому світі доводить, що будівельна галузь є найменш фінансово стійкою до негативних процесів, що відбуваються як на споживчих ринках, так й у державних фінансах. Це відбувається внаслідок того, що, з одного боку, в кризових умовах господарювання спостерігається скорочення платоспроможного попиту з боку населення та виникають значні ризики не погашення іпотечного кредитування, з іншого, зменшення інвестиційних потреб суб'єктів господарювання та держави у фінансуванні інфраструктурних проектів та цільових програм розвитку.

Визначені фактори виокремлюють проблемне поле з формування та запровадження дієвих фінансово-економічних інструментів, які, з одного боку, дають змогу мобілізувати та перерозподілити обмежені ресурси з концентрацією їх на пріоритетних напрямках розвитку держави та мінімізувати їх витрати, з іншого – стимулюють або підтримують функціонування споживчих ринків та інвестиційні потреби основних суб'єктів національного господарства.

Попередні дослідження. Питання щодо підвищення державного регулювання у стабільних та кризових умовах господарювання в економіках транзитивного типу досліджували такі видатні вчені, як В. Бодров, В. Геєць, Т. Грицюк, Е. Лібанова, В. Кушлін, Р. Кучуков, В. Куценко, І. Малий, М. Якубовський [2-4, 6, 7]; особливості застосування фінансових важелів державної регуляторної політики висвітлено у працях: І. Бланка, І. Дряхлова, А. Лук'янченка, О. Ковалюка, А. Крамаренка [1, 5, 8, 9] та інших. Але, з нашої точки зору, питання, пов'язані зі збалансуванням мінімізації державних витрат (за умов дефіциту бюджетних коштів та значної державної заборгованості) з одночасним фінансовим стимулюванням розвитку або стабілізацією фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання будівельної галузі залишалися за межами дослідження.

Мета дослідження – структуризація фінансових важелів державного регулювання та визначення факторів, що впливають на формування комплексів заходів із стимулювання та стабілізації будівельної галузі за різних економічних умов її функціонування.

Основний зміст. Фінансові інструменти, які можуть бути використані з боку держави, можуть мати як характер прямих витрат з боку держави та надаватися як у повному обсязі, так і компенсувати частково їх витрати з боргових зобов'язань, з іншого – непрямий (тобто за рахунок хеджування ризиків основних гравців ринку зменшувати їх фінансові витрати). Так до прямих відносять, зазвичай такі, як прямі субсидії з боку держави, цільові кредити (що можуть надаватися на беззворотній основі), субсидії, субвенції, інвестиції (шляхом входження в капітал суб'єкта господарювання або інвестиційного проекту) різні фінансові пільги (податкові), державні замовлення та закупівлі, компенсація частки відсотків за кредитами та іншими витратами пов'язаними з витратною частиною будівельних проектів. До непрямих можна віднести спрощення отримання з нарощування боргових зобов'язань суб'єктів господарювання (кредити, операції лізингу, факторингу і т. ін.), надання їм гарантій або здійснення їх хеджування (поширенішим у світовій практиці є механізм сек'юритизації пасивних операцій із зміни структури капіталу). Основні фінансові важелі державної регуляторної політики представлено на рис.

Зважаючи, що будівельна галузь складається з декількох секторів, які можуть бути проранжовані за технологічним циклом та спрямованістю на задоволення різних груп споживачів, з погляду технологічного циклу будівельної галузі можна провести структуризацію її за секторами: проектування, виробництво будівельних матеріалів та техніки, безпосереднього будівництва інфраструктурних, житлових об'єктів та задоволення інвестиційних потреб інших галузей національного господарства. За орієнтацією на споживчі секто-

ри: житлове, інфраструктурне та інвестиційне (за галузями економіки) будівництво. Це дає змогу виділити певні технологічно-економічні кластери будівельної галузі, що дає змогу концентрувати обмежені державні фінансові ресурси на підтримці пріоритетних.

Визначені внутрішні структурні особливості будівельної галузі, з одного боку, та зважаючи на постійні процеси зміни попиту та пропозиції продукції, з іншого, що впливають на ціноутворення (як з погляду витрат суб'єктів господарювання галузі, так і споживчої вартості продукції, що вона виробляє), необхідно передбачати різні методи та напрямки держави впливу. Це зумовлює можливість розроблення та запровадження фінансових інструментів державного регулювання як безпосередньо на підприємствах будівної галузі, так і на стимулювання споживчого попиту.

Вибір комплексів фінансових інструментів, на думку більшості вчених, залежить від факторів, що перебувають у межах галузі (тобто внутрішніх факторів). Але дослідження особливостей перебігу останньої фінансової кризи доводить необхідність урахування макроекономічних факторів зовнішнього середовища та трендів розвитку світової економіки.

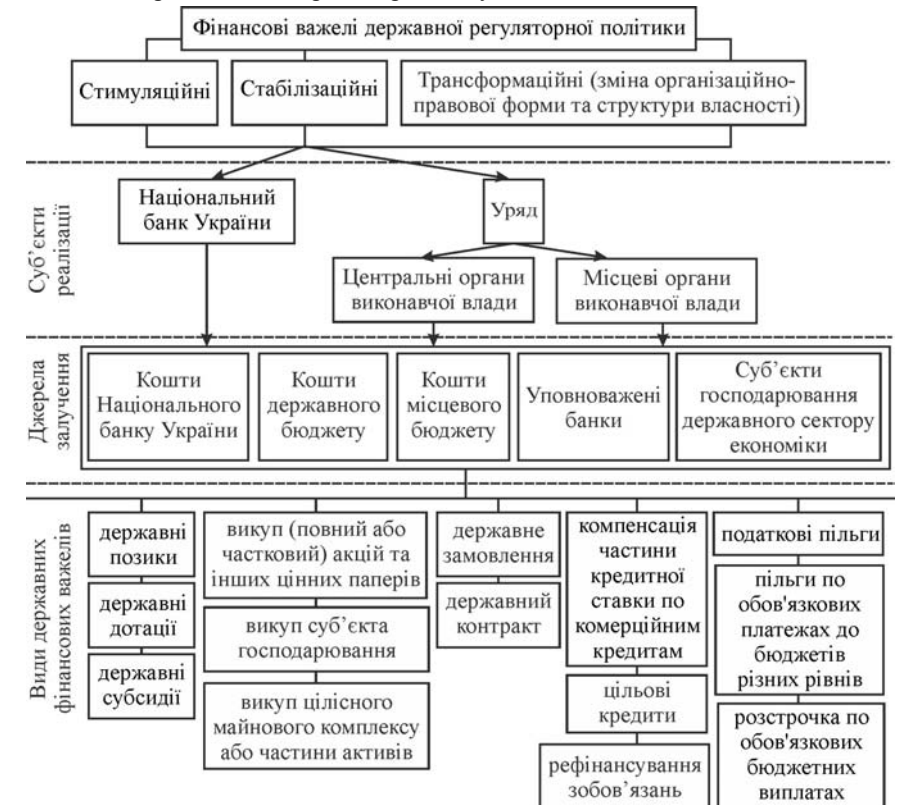

Рис. Фінансові важелі державного регулювання будівельної галузі

Україна як експорто-орієнтовна країна з постачання на світовий ринок здебільшого первинної сировини та товарів низької обробки, з одного боку, та нетто-імпортер капіталу – з іншого, перебуває у тісній залежності від стану зовнішніх ринків як фінансових, так і товарних. Саме їх стан зумовлює, більшою мірою, виникнення та перебіг кризових процесів, їх глибину та широту охопту, ніж внутрішні фактори. Як наслідок, формування комплексів фінансових важелів державної регуляторної політики буде залежати від можливості держави залучати капітал із зовнішніх джерел (тобто світового фінансового ринку) та його вартість. Надання фінансової підтримки суб'єктам господарювання через механізми рефінансування їх боргових зобов'язань вкрай обмежено (на відміну від можливостей розвинених країн світу та низки національних економік, що розвиваються). Надання прямої допомоги суб'єктам господарювання з державного бюджету призводить до необхідності додаткової емісії НБУ (зважаючи на низьку можливість залучення державою коштів на фондовому ринку або через розміщення державних цінних паперів у національній банківській системі), що веде до стимулювання інфляційних та девальваційних процесів, які своєю чергою, підвищують витрати суб'єктів господарювання та знижують їх ефективність, фінансову стійкість та платоспроможність.

Таким чином, головними факторами, що впливають на можливість застосування певних важелів державної регуляторної політики та формування їх комплексів, стає необхідність урахування структурних особливостей галузі, макроекономічного стану економіки України (стан державних фінансів: дефіцит бюджету, боргове навантаження; ступінь розвитку національної банківської системи та фондового ринку; торговий та платіжний баланс), тенденції розвитку світової економіки: вартість залучення капіталу та рівень цін на основні експортні позиції національної економіки.

З іншого боку, будівельна галузь є дуже інерційною, що пов'язано з великою тривалістю технологічного циклу. Сильний спад на споживчих ринках та інвестиційної активності ринкових агентів не миттєво відображається на процесах у будівельній галузі, крім того, великий обсяг позикових коштів у будівельних компаній, що пов'язано з недостатністю власного фінансування для реалізації великих проектів, істотно впливає на фінансову стійкість суб'єктів господарювання. Ці фактори визначають терміни застосування фінансових важелів державної регуляторної політики, що не можуть бути короткотривалими. Наслідком цих особливостей будівельної галузі в умовах кризи, що панувала в Україні, стала велика кількість збанкрутілих суб'єктів господарювання та недобудованих об'єктів.

З нашого погляду за цих обставин, практично за межами наукових досліджень, залишається застосування такого важеля державної регуляторної політики, що використовується у практиці підтримки будь-яких галузей економіки у розвинених країнах світу, як сек'юритизація тимчасових боргових зобов'язань суб'єктів господарювання будівельної галузі. Сек'юритизація боргових зобов'язань суб'єктів господарювання будівельної галузі є за своєю суттю надаванням гарантійного забезпечення з боку держави за зобов'язаннями суб'єктів господарювання у вигляді конвертації їх у цінні папери, які потім

реалізуються на фондовому ринку з певним дисконтом. Це значно подовжує терміни повернення боргових зобов'язань та дає змогу конвертувати короткотермінові банківські позики у довготермінові фондові запозичення, що покращує структуру капіталу суб'єктів господарювання будівельної галузі, їх фінансову стійкість та платоспроможність. Застосування цього фінансово-економічного важеля дає змогу істотно скоротити витрати бюджету в разі настання кризових умов та забезпечують тимчасову стабілізацію фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання будівельної галузі. За таких обставин саме механізм сек'юритизації заборгованості будівельних компаній дає змогу мобілізувати необхідні ресурси для забезпечення їх фінансової стійкості та платоспроможності з метою завершення розпочатих проектів згідно з пріоритетними напрямками розвитку національної економіки.

Висновки. Запропоноване угруповання фінансових важелів державної регуляторної політики у будівельній галузі надає змогу державі більш чітко визначати комплекс заходів із стимулювання розвитку в стабільний час функціонування економіки та за умов розвитку кризових явищ.

Напрямки подальших досліджень. Подальші дослідження у цьому напрямку пов'язані з формуванням управлінського механізму запровадження комплексів фінансових важелів державної регуляторної політики у будівельній галузі.

Література

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – В 2-ух т. / И.А. Бланк. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – К. : Изд-во "Ника-Центр", 2007. – 624 с.
2. Бодров В.Г. Трансформация экономических систем: концепции, модели, механизмы, регулирования у управления : навч. посібн. / В.Г. Бодров. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 101 с.
3. Государственное регулирование рыночной экономики / под ред. В.И. Кушлин. – М. : Изд-во РАГС, 2005. – 834 с.
4. Грицюк Т.В. Государственное регулирование экономики. Теория и практика / Т.В. Грицюк. – М. : Изд-во РДЦ, 2006. – 288 с.
5. Ковалюк О.М. Фінансові важелі державного регулювання економіки в умовах подолання кризових явищ / О.М. Ковалюк // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. – 2010. – № 43. – С. 156-162.
6. Кучуков Р.А. Теория и практика государственного регулирования экономических и социальных процессов / Р.А. Кучуков. – М. : Изд-во "Гардарики", 2004. – 288 с.
7. Малий І.Й. Економіка державного сектора / І.Й. Малий, М.К. Галабурда. – К. : Вид-во КНЕУ, 2007. – 280 с.
8. Россия и Германия: Опыт трансформаций: Ин-т соц.-эконом. проблем народонаселения / под ред. Н.И. Дряхлов. – М. : Изд-во "Наука", 2004. – 294 с.
9. Финансовые и кредитные проблемы инвестиционной политики: альманах. – Сер.: Научный альманах фундаментальных и прикладных исследований. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2004. – 320 с.

Манойленко А.В. Финансовые инструменты государственной регуляторной политики в строительной отрасли

Исследованы основные факторы, влияющие на формирование комплексов финансовых инструментов государственного регулирования в строительной отрасли, осуществлена их структуризация, определены особенности их применения в различных условиях функционирования национальной экономики.

Manoylenko O.V. Financial instrument softstate regulatory policy in the construction industry

In this article the main factors affecting the formation of complexes of the financial instruments of state regulation in the construction industry, carried out their structuring, identified characteristics of their area of application in the national economy.
